

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه معارف اسلامی

رساله دکتری

گروه: مدرسی معارف اسلامی

گرایش: تاریخ و تمدن اسلامی

عنوان:

تأثیر گفتمان یهودی در تدوین مقالات سیره نبوی در

دایره‌المعارف اسلام E2

استاد راهنما:

سرکار خانم دکتر فاطمه جان احمدی

اساتید مشاور:

جناب آقای دکتر سیداحمد خضری

جناب آقای دکتر نعمت‌الله صفری فروشانی

نگارش:

داود رنجبران

۱۳۹۳

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه، اقتباس و... از پایان نامه یا رساله برای دانشگاه معارف اسلامی محفوظ است. نقل مطالب با ذکر مأخذ بالامان است.

تخفای است نه در خور تقدیم لیک عمری را که صرف آن کرده ام تقدیم می دارم به

پدرم

که به نامش افتخار می کنم و همیشه آرزو مند موفقیتم بود.

مادرم

کسی که تمام زندگی ام را مدیون دعاها و زحماتش هستم.
کسی که چشمهایش پنجره های ملکوت است و دریا جرعده ای از پاکی و محبت اوست.

همسرم

که در این راه سخت چون کوهی استوار همیشه پشتیبانم بود.

فرزند انم

که صبورانه مرا همراهی کرده اند.

تشکر و قدردانی

خداوند را شاکرم که به من فرصتی عطا فرمود تا بخشی از زندگی‌ام را با انسان‌هایی فرهیخته سپری نمایم و از رهگذر مصاحبت به بسط بینش مبتنی بر یادگیری‌ام یاری رسانم. سپاس و ستایش خدای را سزااست که کسوت هستی را بر اندام آفرینش پوشانید، او که تمامی ستایشگران او عاجزند و تمامی حسابگران از شکر نعمت او ناتوان.

پس از حمد و ستایش خداوند متعال، بر خود لازم می‌دانم که از استاد بزرگوار **سرکار خانم دکتر فاطمه جان احمدی** که مسئولیت راهنمایی این رساله را برعهده گرفته و در تمامی مراحل تحقیق، پژوهش، تبویب، تدوین، رفع موانع و مشکلات نگارنده را مرهون راهنمایی‌های عالمانه و لطف صبورانه خود قرار داد، و همچنین از استاد ارجمند **جناب آقای دکتر سید احمد خضری** و استاد گرامی **جناب آقای دکتر نعمت‌الله صفری فروشانی** که به‌عنوان اساتید مشاور؛ به تدوین این رساله کمک شایان توجه کردند؛ و همچنین مسئولین محترم دانشگاه معارف اسلامی از جمله جناب حجت الاسلام و المسلمین آقای دکتر کلانتری ریاست محترم دانشگاه، جناب حجت الاسلام و المسلمین آقای دکتر رکن‌الدینی معاون محترم آموزشی دانشگاه، جناب آقای دکتر دانشکیا مدیر محترم گروه تاریخ و تمدن اسلامی، و جناب آقای دکتر نصیری مدیر سابق گروه، که در طول نگارش این پایان‌نامه، نگارنده را یاری نمودند، سرکار خانم کولیوند و حداد که در ویرایش و تایپ و جناب آقای سیداحمد حسین‌زاده که در نگارش بخش دایره‌المعارف نویسی از تجربیاتشان بهره بردم، ریاست محترم مؤسسه شیعه‌شناسی جناب آقای دکتر تقی‌زاده داوری، معاونت محترم پژوهشی مؤسسه جناب آقای دکتر احمد بهشتی مهر، جناب آقای خورشیدنام، جناب آقای مرتضی کریمی‌نیا، جناب آقای دکتر محمد کاظم رحمتی، که در ارائه مشاوره و استفاده از ترجمه‌ها به این پایان‌نامه کمک کردند، صمیمانه تشکر و قدردانی نمایم. در این مجال لازم می‌دانم از همه کسانی که در تدوین و تنظیم این اثر یاری نموده‌اند، تشکر می‌نمایم.

چکیده

جایگاه مقدس پیامبر اسلام [ﷺ] در پیشگاه خداوند تبارک و تعالی و حجیت گفتار و افعال آن حضرت به عنوان سنت نبوی نزد مسلمانان، باعث شده است که موضوع مطالعه و نگارش زندگی این حضرت همواره طی تاریخ اسلام اهمیت بسیاری داشته باشد. اهمیت این امر سبب شده که حتی متفکران و نویسندگان مستشرق غربی نیز به نگارش رویدادهای حیات پیامبر اسلام و افعال و گفتار ایشان دست زنند. البته در گستره انگیزه‌های غربیان برای مطالعه زندگی نامه پیامبر اسلام و حتی نگارش آن تنوع بسیاری مشاهده می‌شود که عناد با دین اسلام و پیام‌آور آن و تخریب آنها در میان این انگیزه‌ها نمود بیشتری داشته است. در این میان مستشرقین، نویسندگان و متفکران یهودی نقش برجسته‌ای در این زمینه داشته‌اند؛ تا جایی که می‌توان از شکل‌گیری گفتمانی، به نام گفتمان یهودی در مطالعات اسلامی غربی سخن گفت. حضور یهودیان در میان خاورشناسان غربی، که گاه با تاکتیک اظهار مسیحیت و مخفی کردن اعتقادشان به یهودیت همراه بوده است، به جهت‌دهی تحقیقات خاورشناسان به نفع یهودیان منجر شده و با گذشت زمان، گفتمان یهودی را در حوزه مطالعات اسلامی شکل داده است. این گفتمان می‌کوشد منشأ تاریخی اسلام، قرآن و سیره رسول خدا [ﷺ] را یهودی جلوه دهد. یکی از آثاری که در حال حاضر عهده‌دار معرفی اسلام در میان ملل گوناگون دنیاست و بسیاری از اروپاییان برای شناخت اسلام به آن مراجعه می‌کنند دائرةالمعارف اسلام است که انتشارات بریل آن را منتشر کرده است. در این پژوهش تلاش شده است نخست، چرایی و چگونگی شکل‌گیری گفتمان یهودی در آغاز دوره آکادمیک شرق‌شناسی بررسی شود و خاورشناسان تأثیرگذار مانند گلدتسیهر، معرفی گردند و مؤلفه‌های گفتمانی آنان در ارتباط با سیره نبوی تبیین شود و سپس با بهره‌گیری از شیوه تحلیل گفتمان، تأثیرات این گفتمان بر تدوین مقالات مرتبط با سیره در دایرةالمعارف اسلام بیان گردد.

کلمات کلیدی: دائرةالمعارف اسلام، گفتمان خاورشناسان یهودی، پیامبر اسلام، شرق‌شناسی، سیره

نبوی

فهرست مطالب

۱	بخش اول: کلیات تحقیق
۱-۱	مقدمه:
۲-۱	بیان مسئله تحقیق:
۳-۱	انگیزه تحقیق:
۴-۱	اهمیت و ضرورت:
۵-۱	پرسش اصلی تحقیق:
۶-۱	پرسش فرعی تحقیق:
۷-۱	فرضیه‌ها:
۸-۱	اهداف تحقیق:
۹-۱	روش تحقیق:
۱۰-۱	محدودیت‌های تحقیق
۱۱-۱	تبیین مفاهیم:
۱۱-۱-۱	تأثیر:
۱۱-۱-۲	گفتمان:
۱۱-۱-۳	گفتمان یهودی:
۱۱-۱-۴	سیره:
۱۱-۱-۵	دایره‌المعارف اسلام:
۱۲-۱	پیشینه تحقیق:
۱۳-۱	منابع تحقیق:
۲۱	بخش دوم: بررسی نقش یهودیان در مطالعات اسلامی و فرایند دایره‌المعارف نویسی در غرب
۲-۱	مقدمه:
۲-۲	تعریف شرقشناسی:
۲-۳	مکاتب شرقشناس
۲-۴	مکتب شرق شناسی یهودی
۲-۵	اهداف و انگیزه‌های گفتمان یهودی
۲-۶	جایگاه دایره‌المعارف

- ۷-۲. دایره‌المعارف اسلام ----- ۱۲۶
- ۸-۲. ویژگی‌های دایره‌المعارف اسلام ----- ۱۴۵
- ۹-۲. مواجهه مسلمانان با دایره‌المعارف اسلام چاپ لیدن ----- ۱۴۷
- ۱۰-۲. تاثیرگذاری دایره‌المعارف اسلام چاپ لیدن در جوامع اسلامی ----- ۱۴۹
- ۳. بخش سوم: واکاوی نظری و مؤلفه‌های گفتمان یهودی ----- ۱۵۳**
- ۱-۳. مقدمه ----- ۱۵۴
- ۲-۳. بررسی مفهوم کلی گفتمان ----- ۱۵۴
- ۳-۳. بررسی ساختارهای گفتمان‌مدار ----- ۱۵۷
- ۴-۳. بررسی نظریه تحلیل گفتمان از نگاه میشل فوکو ----- ۱۶۱
- ۵-۳. تحلیل گفتمان و دیرینه‌شناسی دانش ----- ۱۷۶
- ۶-۳. منظور از تحلیل گفتمان یهودی چیست؟ ----- ۱۸۵
- ۷-۳. مؤلفه‌های گفتمان یهودیت ----- ۱۸۷
- ۴. بخش چهارم: بررسی تأثیر شاخص‌های گفتمان یهودی اسرائیلی در تدوین سیره نبوی ----- ۲۰۸**
- ۱-۴. فصل اول: گفتمان یهودی و ایجاد تردید در منابع اسلامی ----- ۲۰۹**
- ۱-۱-۴. مقدمه ----- ۲۰۹
- ۲-۱-۴. گفتمان یهودی و رویکرد تردیدآمیز و اعتبارزدایی منابع ----- ۲۱۰
- ۱-۲-۱-۴. گلدتسیهرو شک در اعتبار منابع اسلامی ----- ۲۱۰
- ۲-۲-۱-۴. ساخت و گسترش رویکرد شکاکانه در مطالعات سیره ----- ۲۱۵
- ۳-۲-۱-۴. جان ونزبرو و یهودی‌سازی تاریخ اسلام ----- ۲۱۸
- ۳-۱-۴. گفتمان یهودی و روش پژوهش در منابع ----- ۲۲۱
- ۱-۳-۱-۴. گفتمان یهودی و نفی اصالت منابع ----- ۲۲۵
- ۲-۳-۱-۴. گفتمان یهودی اختلاف منابع در گزارش تاریخی ----- ۲۳۵
- ۳-۳-۱-۴. گفتمان یهودی و چگونگی مواجهه با اخبار متناقض ----- ۲۳۸
- ۴-۳-۱-۴. استفاده گزینشی از منابع اسلامی به نفع یهودیان ----- ۲۴۲
- ۵-۳-۱-۴. گفتمان یهودی و عدم استفاده از منابع به ضرر یهودیان ----- ۲۴۷
- ۴-۱-۴. تأثیر گفتمان یهودی در دایره‌المعارف با استفاده از روش تحلیل آماری منابع و مواضع بکارگیری شده ----- ۲۵۳
- ۱-۱-۴. فراوانی منابع و مستندهای گفتمان یهودی ----- ۲۵۴
- ۲-۱-۴. فراوانی مواضع گفتمان یهودی در دایره‌المعارف اسلام ----- ۲۶۱
- ۳-۱-۴. رابطه بین منابع و مواضع گفتمان یهودی در دایره‌المعارف اسلام... ----- ۲۶۵
- ۴-۱-۴. موضع‌گیری گفتمان یهودی در بهره‌گیری از منابع اسلامی ----- ۲۷۴
- ۵-۱-۴. موضع‌گیری گفتمان یهودی در بهره‌گیری از منابع غیراسلامی ----- ۲۷۵
- ۶-۱-۴. موضع‌گیری گفتمان یهودی در بهره‌گیری از قرآن ----- ۲۷۶

- ۲۷۸-۱-۴-۷. بیشترین بهره‌گیری گفتمان یهودی از قرآن برای جانبداری از یهود
- ۲۷۸-۱-۴-۸. رابطه مواضع گفتمان یهودی و منابع
- ۲۸۴-۱-۵. ارائه آمار ارجاع به نویسندگان یهودی در دایره‌المعارف
- ۲۸۷-۲-۴. فصل دوم: گفتمان یهودی و طرح شبهه اقتباس**
- ۲۸۷-۱-۲-۴. مقدمه
- ۲۸۹-۲-۲-۴. بررسی شبهه اقتباس از نگاه قرآن
- ۲۹۲-۲-۳. پالایه‌های طرح شبهه اقتباس
- ۲۹۸-۲-۴. گفتمان یهودی و طرح آکادمیک شبهه اقتباس
- ۳۰۷-۲-۵. گفتمان یهودی و اصول تأثیرپذیری و اقتباس قیاسی از نظر گیب
- ۳۱۲-۲-۶. گفتمان یهودی و ادعای تأثیر گمراهان بر گمراهی پیامبر
- ۳۱۵-۲-۷. گفتمان یهودی و ادعای اقتباس اعتقادات جاهلی توسط پیامبر [ﷺ]
- ۳۱۶-۲-۸. گفتمان یهودی و ادعای تأثیر‌گذاری مدعیان نبوت
- ۳۲۰-۲-۹. گفتمان یهودی و ادعای تأثیر‌گذاری کاهنان و ساحران بر پیامبر [ﷺ]
- ۳۲۲-۲-۱۰. گفتمان یهودی و ادعای تأثیرپذیری از حج مشرکان
- ۳۲۴-۲-۱۱. گفتمان یهودی و ادعای اقتباس حکم قصاص از یهودیان
- ۳۲۶-۲-۱۲. گفتمان یهودی و ادعای اقتباس قسامه
- ۳۲۸-۲-۱۳. گفتمان یهودی و جایگاه زنان در جاهلیت
- ۳۳۰-۲-۱۴. گفتمان یهودی و ادعای اقتباس نیازهای اجتماعی (وقف)
- ۳۳۱-۲-۱۵. تأثیر خنفا، مسیحیان، و یهودیان بر پیامبر اسلام [ﷺ]
- ۳۳۶-۲-۱۶. گفتمان یهودی و ادعای اقتباس پیامبر [ﷺ] از یهودیت
- ۳۳۹-۲-۱۷. گفتمان یهودی و ادعای اقتباس اعتقادات از یهودیان
- ۳۴۴-۲-۱۸. گفتمان یهودی و ادعای اقتباس احکام از یهودیت
- ۳۵۵-۲-۱۹. گفتمان یهودی و ادعای مشابهت داستان موسی ﷺ و محمد [ﷺ]
- ۳۶۱-۲-۲۰. گفتمان یهودی و ادعای اقتباس از مسیحیت
- ۳۶۲-۲-۲۱. نتیجه‌گیری
- ۳۶۶-۳-۴. فصل سوم: گفتمان یهودی و اعتباربخشی به اسطوره‌های یهودی مؤثر بر تاریخ‌نگاری اسلامی**
- ۳۶۶-۱-۳-۴. مقدمه
- ۳۶۷-۲-۳-۴. بررسی ساختار محتوایی اسطوره افسانه و تاریخ
- ۳۷۱-۳-۳-۴. گفتمان یهودی و ادعای خیال‌پردازی و تصویرسازی پیامبر توسط فلاسفه و متکلمان
- ۳۷۳-۳-۴. گفتمان یهودی و اتهام بیماری روانی به پیامبر
- ۳۷۵-۳-۴-۱. برخی علائم بیماری روانی

- ۳۷۹-----۴-۳-۵. مفهوم وحی از نگاه منابع
- ۳۸۱-----۴-۳-۶. گفتمان یهودی و ادعای الگوبرداری مسلمانان از اسطوره‌های یهودی
- ۳۸۲-----۴-۳-۷. گفتمان یهودی و معرفی پیامبر خیالی
- ۳۸۵-----۴-۳-۸. از نگاه قرآن معراج پیامبر یک معجزه الهی
- ۳۸۷-----۴-۳-۹. از دیدگاه دایره‌المعارف معراج یک افسانه
- ۳۹۰-----۴-۳-۱۰. گفتمان یهودی و نقد روایات
- ۳۹۴-----۴-۳-۱۱. افسانه معراج با داستان‌های کهن مشابهت دارد
- ۳۹۸-----۴-۳-۱۲. گفتمان یهودی و نقد در گسترش مفهوم معراج
- ۴۰۰-----۴-۳-۱۳. گفتمان یهودی و نقد معراج خیالی
- ۴۰۳-----۴-۳-۱۴. گفتمان یهودی و نقد قداست قدس
- ۴۰۷-----۴-۳-۱۵. تأثیر گفتمان یهودی در تقدس‌زدایی قدس
- ۴۱۱-----۴-۴. فصل چهارم: دربابی گفتمانی یهودی در انعکاس رخداد‌های عصر مدنی
- ۴۱۱-----۴-۱. موقعیت یهودیان در جزیره‌العرب
- ۴۱۴-----۴-۱-۱. یهود از نظر قرآن کریم
- ۴۱۸-----۴-۱-۲. گفتمان یهودی در مواجهه فرهنگی یهود علیه پیامبر [ﷺ]
- ۴۲۰-----۴-۱-۳. گفتمان یهودی و خود برتر بینی یهودیان
- ۴۲۴-----۴-۱-۴. تأثیر گفتمان یهودی در بررسی انگیزه ارتباط پیامبر با یهودیان
- ۴۲۸-----۴-۱-۲. تأثیر گفتمان یهودی بر روایت عکس‌العمل پیامبر [ﷺ] در برابر توطئه یهود
- ۴۳۲-----۴-۱-۳. توطئه یهود و جانبداری دایره‌المعارف از یهودیان
- ۴۳۶-----۴-۱-۴. گزارش منابع اسلامی از توطئه یهود در بسیج مشرکان
- ۴۳۸-----۴-۱-۵. مقایسه دیدگاه گفتمان یهودی با گزارش‌های مسلمانان در غزوه بنی قینقاع
- ۴۴۱-----۴-۱-۶. مقایسه دیدگاه گفتمان یهودی با گزارش‌های مسلمانان در غزوه بنی نضیر
- ۴۴۴-----۴-۱-۷. مقایسه دیدگاه گفتمان یهودی با گزارش مسلمانان از غزوه بنی قریظه
- ۴۴۸-----۴-۱-۸. مقایسه دیدگاه گفتمان یهودی با گزارش مسلمانان از غزوه خیبر
- ۴۵۶-----۵. بخش پنجم: نتیجه‌گیری
- ۴۵۷-----۱-۱. نتیجه‌گیری
- ۴۶۰-----۳-۳. پیشنهادات
- ۴۶۴-----منابع و ماخذ

۱. بخش اول:

کلیات تحقیق

۱-۱. مقدمه:

جایگاه مقدس پیامبر اسلام [ﷺ] در پیشگاه خداوند تبارک و تعالی و حجیت گفتار و افعال آن حضرت به عنوان سنت نبوی، نزد مسلمانان، باعث شده، مطالعه و نگارش زندگی آن حضرت همواره اهمیت بسیاری یافته و بسیاری از پیروان دین اسلام، این کار را وظیفه‌ی خطیر خود به شمار آوردند. آنچه اهمیت این موضوع را دوچندان می‌کرد تأکید فراوان خداوند بر تبعیت از حضرت محمد [ﷺ] بود: «اطيعوا الله و اطيعوا الرسول^۱». لازمه‌ی اطاعت از رسول خدا [ﷺ] اطلاع از رفتار و گفتار رسول بود؛ امری که برای نسل‌های بعدی مسلمانان، به دلیل زندگی کردن در زمان پس از وفات حضرت، دشوار می‌نمود چرا که آنان تلاش داشتند از اسوه‌ی حسنه یعنی رسول الله پیروی کنند. لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا^۲ این مسائل سبب شد مسلمانان به نگارش رویدادهای حیات پیامبر اسلام و افعال و گفتار ایشان، یعنی آنچه در اسلام با عنوان سیره‌نویسی از آن یاد می‌شود، دست زنند. البته پیامبر اسلام فقط در نظر مسلمانان شخصیتی مهم به شمار نمی‌آمد، بلکه تأثیر تاریخی آن حضرت و دین و تمدنی که به جهانیان عرضه کرد غیر مسلمانان را نیز به مطالعه‌ی زندگی‌نامه‌ی ایشان متمایل ساخت. توجه غربیان به این موضوع قدمتی دیرینه دارد و به زمان اولین مواجهه‌ی آنها با دین اسلام و پیروانش بازمی‌گردد. البته در گستره‌ی انگیزه‌ی غربیان برای مطالعه‌ی زندگی‌نامه‌ی پیامبر اسلام [ﷺ] و حتی نگارش آن تنوع بسیاری مشاهده می‌شود.

۲-۱. بیان مسئله تحقیق:

ادیان ابراهیمی، که وظیفه‌ی هدایت مردم را در تاریخ برعهده داشتند، بشارت‌دهنده و تأییدکننده‌ی یکدیگر خوانده شده‌اند؛ زیرا همه‌ی آنها منشأیی الهی دارند. گرچه یهودیت و مسیحیت از بشارت‌دهندگان بعثت حضرت محمد [ﷺ] بودند، ولی در عین حال بودند برخی یهودیان و مسیحیانی که برای حفظ منافع خود، تورات و انجیل را تحریف و پیامبر اسلام [ﷺ] را نیز تکذیب کردند. سرآغاز مبارزه‌ی یهودیان با پیامبر اسلام [ﷺ] و کارهای آزاردهنده‌ی آنها، به صدر اسلام بازمی‌گردد که شدیدترین آن مواجهه‌های نظامی بنی‌نضیر، بنی‌قریظه، بنی‌قینقاع و خیبر است. پس از رحلت پیامبر [ﷺ] این رویکرد خصمانه شکل فرهنگی نیز یافت. حضور افرادی مانند کعب‌الاحبار یهودی، که از تازه‌مسلمان بود، در میان تفسیرکنندگان قرآن و تلاش وی و افرادی همچون او برای تفسیر آیات قرآن بر اساس تورات و وارد کردن آموزه‌های تحریف‌شده‌ی آن به اندیشه

۱. نساء، ۵۹

۲. احزاب، ۲۱

و باور مسلمانان، مراجعه مسلمانان به یهودیان برای رمزگشایی از برخی آیات قرآن و پیشگویی‌های آنان بر اساس تورات تحریف شده، و وارد کردن اسرائیلیات به فضای فکری و فرهنگی مسلمانان بخشی از نبرد فرهنگی یهودیان علیه اسلام بود. در دوره معاصر نیز دشمنی‌ها به شکل‌های متفاوت ادامه یافت. در این دوره، تلاش‌های آکادمیک شرق‌شناسان غربی زمینه نفوذ تفکرات یهودیان به مطالعات اسلامی را فراهم کرد.

حضور یهودیان در میان خاورشناسان غربی، که گاه با تاکتیک اظهار مسیحیت و مخفی کردن اعتقادشان به یهودیت همراه بود، به جهت‌دهی تحقیقات خاورشناسان به نفع یهودیان منجر شد و با گذشت زمان، گفتمان یهودی را در حوزه مطالعات اسلامی شکل داد. این گفتمان می‌کوشید منشأ تاریخی اسلام، قرآن و سیره رسول خدا [ﷺ] را یهودی جلوه دهد. در این میان مستشرقانی مانند گلدتسیهر^۲ یهودی، برنارد لوئیس^۳ ژوزف شاخت^۴، جان ونزبرو^۵، پاتریشیا کرونه^۶، مایکل کوک^۷ و... توانستند بر معاصران خویش و نیز شرق‌شناسان دوره‌های بعدی تأثیر گذارند و گفتمانی را در مطالعات سیره نبوی حاکم کنند که بسیاری از پژوهش‌های غربیان را به نفع یهودیان و هماهنگ با اهداف صهیونیستی جهت داد. در کنار جریان رسمی آکادمیک مطالعات اسلام‌شناسی در غرب، شرق‌شناسی یهودی بنابر ضرورت‌های سیاسی و فرهنگی خود به آرامی رشد کرد و با ساماندهی تحقیقات خود و تمرکز آنها بر موضوع اسلام و جوامع اسلامی، جایگاه مهمی در جنبش شرق‌شناسی غربی و اروپا یافت.

تشکیل کشور اسرائیل که در سال ۱۹۴۸، افزون بر تداوم شرق‌شناسی یهودی، رویکرد جدیدی را به جریان‌های پیش‌گفته افزود و زمینه‌های زایش شرق‌شناسی اسرائیلی با تداخل موضوعات شرق‌شناسی یهودی و صهیونیستی را فراهم کرد. ترجمه منابع اسلامی، به‌ویژه قرآن، به زبان عبری در سرلوحه فعالیت‌های شرق‌شناسی اسرائیلی قرار داشت. جریان اسلام‌شناسی اسرائیلی، با تأسیس شدن کانون‌های علمی و دانشگاه‌های وابسته، توسعه و تقویت روزافزونی یافت و این‌گونه بود که مطالعات شرق‌شناسی یهودی - اسرائیلی پا را از ساحت ترجمه فراتر نهاد و به مطالعات اسلام‌شناسی نوین وارد شد. در میان فعالیت‌های مهم علمی، اندیشه دایره‌المعارف‌نویسی، به دلیل گستره مخاطبان، نزد اسلام‌شناسان غربی اهمیت بیشتری یافت. محصول تلاش فکری دایره‌المعارف‌نویسی در سال‌های

۱. پیرامون نحوه تأثیر گذاری بر دیگر مستشرقان و زندگی وی در بخش چهارم همین تحقیق توضیح داده می‌شود.

2. Ignaz Goldziher
3. Bernard Lewis
4. Joseph Schacht
5. John Wansbrough
6. Patricia Crone
7. Michel cook

میانی قرن بیستم میلادی به ثمر رسید و واپسین مجلدات نخستین دوره دایره‌المعارف اسلام منتشر شد، اما کاستی‌ها و سوگیری‌های مقالات آن و بی‌توجهی نویسندگان آنها به منابع اصیل اسلامی سبب انتقادات بسیار شد. نویسندگان غربی و خاورشناسانی چون لامنس^۱ و گلدتسیهرهجوم نقادانه جوامع علمی اسلامی را در پی داشت؛ لذا برای رفع نواقص ویرایش اول، تدوین ویرایش دوم آن آغاز گردید، این تحریر می‌کوشید عرصه تبلور نگاه پدیدارشناسانه به شرق و اسلام و مطالعه غیر هنجاری و بی‌طرفانه آن باشد^۲ از این رو شرق‌شناسان در تلاش برای رفع نواقص و کاستی‌ها نگارش و تدوین مجموعه‌ای دیگر با همین نام را آغاز کرد که به ویراست دوم مشهور است. آنان در این مجموعه، ضمن پایبندی به اصول پژوهش، نویسندگان و خاورشناسان زبده را به کار گرفتند که می‌توانست تدوین دایره‌المعارف را بعنوان عرصه تبلور نگاه ویژه به شرق و اسلام باشد اما حجم بالای انتقادات بر این دایره‌المعارف گردانندگان آنرا به ارائه ویرایش سوم واداشت^۳

هرچند امکان تحقیق در دوره‌های مختلف شرق‌شناسی وجود دارد، به دلیل محدودیت‌ها و لزوم بررسی‌های روشمند، بیشتر به دیدگاه‌های یکی از مستشرقان پرکار^۴، و تأثیرگذار بر جامعه علمی که به عنوان پایه‌گذار شرق‌شناسی جدید از او یاد شود، یعنی ایگناس گلدتسیهریهودی (۱۸۵۰ - ۱۹۲۱م) توجه شده وی به جهت تأثیر گذاری بر دانشمندان غربی و نیز تأثیر گذاری بر روند مطالعات پژوهش‌گران مسلمان می‌بایست نقطه عطف و نقطه آغاز یک دگرگونی قلمداد کرد^۵ وی همراه با گایگر جزء گروه شرق‌شناسان یهودی می‌باشند^۶ از این رو مؤلفه‌های گفتمان یهود از دیدگاه و آثار وی و متأثرین از وی مانند ژوزف شاخت^۷ و جان ونزبرو^۸ درباره سیره نبوی استخراج گردیده است؛ با بررسی آثار

1. Henry Lamens

۲. عباس احمدوند، تحول در اصطلاح شرق‌شناسی، و عدم توجه به آن، پژوهش نامه تاریخ، ۱۳۹۰

۳. همان

۴. گفته‌اند که وی از شانزده سالگی ۱۸۶۶ هر ساله تحقیق و یا سلسله بحث‌هایی را عرضه می‌کرد که برخی کتاب‌های قطور و برخی، مقالات بیست تا شصت صفحه‌ای و یا تعلیقه و نقد در باره کتاب‌های منتشره بود آن گونه که فهرست تالیفاتش نشان می‌دهد مجموع تحقیقات وی ۵۸۲ فقره است که بخش گسترده‌ای از آن به اسلام مربوط می‌شود به نقل از مجموعه مقالات همایش بین‌المللی تشیع و خاورشناسان به کوشش دکتر محمد رضا بارانی انجمن تاریخ پژوهان انتشارات خاکریز ۱۳۸۸ ص ۲۴

۵. همان ص ۲۵

۶. در رویکردی که به شرق‌شناسی انجام شده است یهودیان به سه بخش تقسیم می‌شوند که دومین گروه آنان کسانی هستند که در پی اثبات ریشه‌های شرقی برای یهودیان می‌باشند. تفصیل این نکته در مقاله

ORIENTALISM AND THE JEWS, ED. BY LVAN DAVIDSON KALMAR AND DEREK J.PENSLAR. Hanover, N.H.: University Press of New England, 2005

7. Joseph Schacht

8. John Wansbrough

این مستشرقان روشن می‌شود که تحریف سیره نبوی و جانبداری آنان از یهودیان صورت پذیرفته است اما از آنجا که این پژوهش رسالت خود را تبیین دیدگاه مستشرقان باشیوه تحلیل گفتمان می‌داند، تلاش شده است به عنوان مباحث مقدماتی و کوتاه به شرق شناسی و معرفی دایره المعارف اسلام بعنوان بسترهای تاریخی و تاثیر گذار در گفتمان یهودی پردازد همچنین در مباحث شرق شناسی نیز با معرفی اجمالی مکاتب شرق شناسی به تبیین مکتب شرق شناسی یهودی پرداخته و برخی از شخصیت‌های تاثیر گذار آن را به اجمال معرفی کرده ایم. سپس با تبیین چارچوب نظری بر اساس نظریه فوکو به تحلیل گفتمان یهودی و تبیین مولفه‌های آن پرداخته می‌شود. پس از این مباحث مقدماتی به روشن ساختن موضع گفتمان یهودی نسبت به منابع سیره نبوی، احادیث و قرآن پرداخته می‌شود و با روش تحلیل آماری جانبداری دایره المعارف از یهودیان در مقاله حضرت محمد صلی الله علیه و آله اثبات می‌گردد، بررسی و اثبات ارتباط مولفه‌های چهار گانه گفتمان یهودی (عدم اعتبار منابع اسلامی و منابع سیره نبوی، اقتباس پیامبر از یهودیان، اتهام خیال پردازی مسلمانان نسبت به پیامبر، داوری نابجا گفتمان یهودی در به ضرر پیامبر صلی الله علیه و آله و به نفع یهودیان) در یک بستر تاریخی از زمان گلدتسیهر شروع و سپس به بررسی دیدگاه شاخ و بعد از آن به تبیین و بررسی دیدگاه جان ونزبرو به عنوان سه شخصیت تاثیر گذار و متعلق به سه دوره زمانی پرداخته می‌شود، هرچند برخی نظریات مطرح از سوی آنان با مخالفت‌ها و واکنش‌هایی روبرو شده است اما باید دانست که وجود مخالفان و طرح دیدگاه‌های موافقان و مخالفان نشانه‌هایی از تولد یک گفتمان جدید می‌باشد اما اثبات حاکمیت گفتمانی مسئله ای دیگر می‌باشد که نیاز به دقت نظر و بررسی دلایل محکم تر دارد، اما باید گفت در حد اثبات تاثیر گذاری که منجر به ظهور گفتمان یهودی در مطالعات اسلامی غربیان می‌شود، توانسته است در جانبداری از یهودیان جهت دهی روش تحقیق در منابع تاریخی تاثیر گذار باشد، همچنین در این پژوهش تاثیر گذاری مولفه‌های چهار گانه گفتمان یهودی در مقالات تاریخی مرتبط با سیره نبوی، بررسی و اثبات می‌شود. و از آنجا که تاکید این پژوهش بر تبیین مولفه‌های چهار گانه در سیره نبوی است و بی شک امکان بررسی کلیه مقالات تاریخی دایره المعارف در این پژوهش به صورت جزئی وجود نداشت، بنابراین به صورت کلی می‌توان بررسی مقالات تاریخی که ارتباط نزدیکتری با سیره نبوی دارند پرداخت و به مقالات تاریخی که کمتر ارتباط با سیره نبوی دارند به اندازه ضرورت پرداخته شده است.

۱-۳. انگیزه تحقیق:

هنگامی که به بررسی شرق شناسی یهودی می‌پردازیم از شرق شناسی یهودی به شرق شناسی صهیونیستی و سپس به شرق شناسی اسرائیلی می‌رسیم که علاوه بر بعد دینی و نژاد پرستانه دارای

بعد سیاسی نیز می‌باشد^۱، در شرق‌شناسی «اسرائیلی»، شرق‌شناسان یهودی علاوه بر توجه به اسلام با تمام ابعاد و زوایای آن به شیعه به عنوان یکی از مذاهب تأثیر گذار توجه ویژه دارند. در این گونه از شرق‌شناسی، که در «اسرائیل» رایج است، یهودیان شرق‌شناس در مراکز علمی - تحقیقاتی، درباره تاریخ، تمدن، فلسفه، فقه و بسیاری از دستاوردهای علمی و فرهنگی اسلامی تحقیق و مطالعه می‌کنند، اما متأسفانه بسیاری از کشورهای اسلامی به اندازه همین توجه «اسرائیل» و صهیونیسم به اسلام و علوم مرتبط با آن، این فعالیت‌ها را رصد نمی‌کنند و از عواقب زیانبار آن نیز آگاه نیستند. مؤسسات علمی و تحقیقاتی مستقر در «اسرائیل» با انتشار دستاوردهای خود، مهم‌ترین عامل در تدوین استراتژی ضد اسلامی صهیونیسم است. باور این نکته بسیار سهل است که «اسرائیل» عامل بسیاری از تفرقه افکنی‌های مذهبی و فرقه‌ای در کشورهای اسلامی است؛ زیرا شناخت فرقه‌ها و مذاهب اسلامی از سرفصل‌های مهم فعالیت پژوهشی مراکز علمی «اسرائیل» است. این موضوع و نیز تأثیر انکارناپذیر جریان انحرافی شرق‌شناسی اسرائیلی بر مطالعات اسلامی در غرب و در نتیجه تحریف و یهودی‌سازی تاریخ اسلام، لزوم شناخت این جریان را فزونی می‌بخشد. به نظر می‌رسد بازشناخت این جریان به پرده برداشتن از اغراض و اهداف شرق‌شناسی یهودی کمک و محققان تاریخ اسلام را از چگونگی سیطره شرق‌شناسی یهود بر مطالعات اسلامی مطلع خواهد کرد و بر چگونگی تحلیل تاریخ‌نگاری اسلامی، به ویژه گزارش‌های تاریخی در عصر نبوی، در غرب تأثیر خواهد گذاشت.

۱-۴. اهمیت و ضرورت:

دایره‌المعارف اسلام عهده‌دار معرفی اسلام در میان ملل گوناگون دنیاست؛ زیرا بسیاری از اروپاییان برای شناخت اسلام به آن مراجعه می‌کنند و از آن بهره می‌گیرند. این کتاب، به دلیل اهمیت و تأثیرگذاری، در میان مسلمانان نیز به کتابی مرجع تبدیل گردیده و بسیاری از کشورهای اسلامی به ترجمه آن به زبان‌های عربی، ترکی، اردو و... اقدام کرده‌اند، حتی در بسیاری از این کشورها تلاش شده است با سرمشق گرفتن از آن، دایره‌المعارفی اسلامی مشابه آن تدوین گردد. با توجه به جایگاه دایره‌المعارف اسلام در میان مردم دنیا و تأثیر و نفوذ آن بر افکار آنها و نیز راه یافتن تحریفات و شبهات عقیدتی به آن، که حاصل تلاش بزرگ‌ترین شرق‌شناسان غربی است، لازم است گفتمان‌های حاکم بر این کتاب، از جمله گفتمان یهودی، شناسایی و مقالات آن نقد و بررسی گردد تا جلوی ورود شبهات و انحرافات به جوامع علمی دنیا گرفته شود.

۱. تفصیل مطالب و فرق بین شرق‌شناسی یهودی و صهیونیستی و اسرائیلی در ادامه و در معرفی شرق‌شناسی یهود خواهد آمد.

۵-۱. پرسش اصلی تحقیق:

تأثیرگفتمان یهودی در تاریخ نگاری سیره نبوی در دایره‌المعارف اسلام (EI2) چیست؟

۶-۱. پرسش فرعی تحقیق:

(۱) گفتمان شرق‌شناسی یهودی چیست؟

(۲) شاخص‌های گفتمان یهودی و اسرائیلی در گزارش‌های تاریخی سیره نبوی در مقالات دایره‌المعارف اسلام (ویرایش دوم) کدام‌اند؟

۷-۱. فرضیه‌ها:

(۱) مقاله محمد در دایره‌المعارف اسلام برگرفته از گفتمان یهودی و متأثر از آموزه‌های آن با جانبداری از یهود، چهره‌ای مخدوش و تحریف شده از پیامبر اسلام در دایره‌المعارف ارائه داده است.
 (۲) به نظر می‌رسد اهداف شرق‌شناسی یهود حفظ سیطره اسرائیلیات بر مطالعات اسلامی و در پی آن، مقدم داشتن و تفوق دادن به آموزه‌های تورات و انجیل بر منابع اسلامی و نیز وارد کردن ایرادات و شبهات به منابع اسلامی و مخدوش کردن جلوه‌های تاریخی اسلام باشد.
 (۳) شاخص‌های گفتمان یهودی و اسرائیلی در گزارش‌های تاریخی سیره نبوی را می‌توان در دو دسته زیر ردیابی کرد: نخست، شاخص‌های سنتی تابع تکرار شبهات پیشین‌اند؛ دوم، شاخص‌های مدرن با ادبیات جدید مطرح می‌شوند، اما مرورگر تحولات راهبردی و روشی و گاه محتوایی هستند.

۸-۱. اهداف تحقیق:

(۱) معرفی، نقد و بررسی جریان استشراق یهودی در مدخل‌های مرتبط با سیره نبوی در دایره‌المعارف اسلام (ویرایش دوم).
 (۲) تفاوت‌ها و شباهت‌های احتمالی گفتمان خاورشناسان یهودی با خاورشناسان دیگر در تدوین گزاره‌های تاریخی در مدخل‌های دایره‌المعارف اسلام (ویرایش دوم) چیست؟
 (۳) معرفی و نقد و بررسی نمونه‌هایی از جریان شرق‌شناسی یهودی در مدخل‌های منتخب

۹-۱. روش تحقیق:

نوشتار حاضر پژوهشی بنیادی است که با رویکردی تاریخی براساس روش توصیفی و تحلیل گفتمان انجام شده است. در این پژوهش، با توجه به زمینه‌های تاریخی، سیاسی، فرهنگی و دینی، گزاره‌ها و مؤلفه‌های گفتمان یهودی از نوشتارها و آثار نویسندگان استخراج شده است و پس از ایجاد توازن و ارتباط میان آنها، منظومه‌ای واحد که می‌تواند گویای گفتمان باشد معرفی گردیده است.
 پس از منقح کردن گفتمان یهودی، تأثیرات گفتمان در تدوین مقالات تاریخی مرتبط با حضرت رسول ﷺ در دایره‌المعارف اسلام (ویرایش دوم) رصد شده است. برای این کار نخست مقالات

چاپ شده در این دایره‌المعارف (ویرایش دوم) دسته‌بندی و مقالات مرتبط شناسایی گردیده و از میان مقالات مرتبط، رصد گفتمان یهودی در مقالات منتخب انجام شده است. و متناسب با ساختار متن مقالات و مدخل‌های دایره‌المعارف اسلام از شیوه توصیفی و تحلیل گفتمان بهره برده شده است و روش گردآوری اطلاعات متناسب با روش مطالعات کتابخانه‌ای از طریق فیش‌بردای از منابع مکتوب، تألیفات. مقالات مرتبط با زندگی حضرت رسول [ﷺ] براساس فهرست ۵۹۵ مقاله جلد سیزدهم (تکمله) دایره‌المعارف اسلام و مقالات، شناسایی شده از سوی مؤسسه شیعه‌شناسی انتخاب گردیده و پس از حذف موارد مشترک، تکراری و بی‌ارتباط با موضوع تحقیق، گفتمان یهودی در میان آنها رصد شده است. با توجه به اینکه جریان‌شناسی تفکر یهود از صدر اسلام تاکنون کاری بسیار گسترده خواهد بود، این پژوهش با محدود کردن دوره زمانی پژوهش به دوره‌ای از شرق‌شناسی آکادمیک، براساس دیدگاه‌های مستشرق معروف، ایگناس گلدتسیهر^۱ یهودی، که از وی با عنوان مؤسس شرق‌شناسی آکادمیک، یکی از مؤلفان مقالات دایره‌المعارف اسلام (ویرایش اول) و از تأثیرگذاران بر آثار مستشرقان دیگر اعم از مسیحی و یهودی یاد می‌شود، گفتمان یهودی را تعریف کرده و با توجه به آثار خاورشناسان دیگر مانند اتان کلبرگ، موشه گیل، اوری روبین، برنارد لوئیس و ژوزف شاخ و جان ونزبرو و ... کار تحقیق را عمق بخشیده است.

در ترجمه‌های عربی و انگلیسی به مترجمان مؤسسه شیعه‌شناسی و مترجمان دیگر و کار آنها اعتماد شده است.

در ارتباط با محدوده محتوایی پژوهش شاید بتوان گفت که فقط به سیره فرهنگی در موضوعات فقهی، کلامی و تفسیری و سهم حضرت رسول [ﷺ] در نشر، گسترش و دفاع از قرآن، وحی الهی، احادیث حضرت و ... و همچنین سیره سیاسی ایشان به مفهوم تبیین فضای سیاسی حاکم بر جامعه، افتراقات و تحرکات سیاسی در نشر و گسترش اسلام و مواجهه با دشمنان حضرت از جمله یهودیان توجه شده و این موضوعات تجزیه و تحلیل شده‌اند. البته به مناسبت، زندگی‌نامه برخی از مستشرقان نیز تبیین شده است.

شایان ذکر است که در این پژوهش، از دیدگاه‌ها و نظر مشورتی استادان راهنما و مشاوره بهره برده شده و افزون بر آن، با شرکت در نشست‌ها و جلساتی، از آرای استادان دیگر نیز استفاده گردیده و حتی با برقراری ارتباط از طریق پست الکترونیکی با برخی از آنان، مانند احمد صلاح‌البهنسی و خانم پاتریشیا کرونه، تلاش شده است دیدگاه‌های صاحب‌نظران خارج از کشور نیز مدنظر قرار گیرد.

از طرف دیگر در بخشی از پژوهش حاضر از روش‌های تحلیل آماری با روش اس، پی، اس، اس^۱ نیز استفاده شده است.

۱-۱۰. محدودیت‌های تحقیق

۱) در مورد گفتمان یهودی و تاثیر آن بر معرفی و مطالعه اسلام، آثار و کتب متعددی به رشته تحریر درآمده است. اما در عین حال باید توجه داشت که کمتر کتابی تاکنون به طور مستقیم به این گفتمان پرداخته و از اینرو، این رساله را می‌توان گامی اولیه جهت رصد چگونگی شکل‌گیری شرق‌شناسی یهود دانست. بدون شک واکاوی چگونگی ورود جریان فکری یهودی و سیطره گفتمان یهودیت بر جریان‌های تاریخ‌نگاری در غرب به‌ویژه در دایره‌المعارف اسلام نیازمند مطالعاتی گسترده‌تر و دامنه‌دارتر است. اما در این زمینه مطالعات و تحقیقاتی که مستقیماً به این مسئله پرداخته باشند ناچیرند و به همین دلیل، این رساله تا حدی دچار فقدان پیشینه کاملاً مرتبط بود.

۲) یکی دیگر از محدودیت‌هایی که در جریان انجام این رساله وجود داشت، عام و جامع بودن پژوهش مزبور بود. موضوع مورد مطالعه در این رساله، موضوعی بسیار فراگیر و عام بود و به همین خاطر این امکان وجود داشت که از دل همین یک موضوع، موضوعات فرعی و متعدد دیگری استخراج شود؛ به نحوی که هرکدام از آنها موضوع یک پژوهش مستقل باشند.

در نتیجه امکان بررسی موضوعات و مسائل مختلف در رساله به شکل جزئی و مفصل ممکن نبود. چرا که در این صورت رساله مزبور بیش از حد به درازا می‌کشید. در نتیجه رساله حاضر تا حد ممکن، مسائل مطرح شده را به اختصار و بیان کرده و از ذکر جزئیات خودداری کرده است.

یکی از نشانه‌های این مختصرگویی این است که نام‌ها و اسامی بسیاری از مستشرقین در این رساله ذکر نشده است. مستشرقین متعددی در حال حاضر در سطح بین‌المللی در حال فعالیت هستند که آرا و نظرات هرکدامشان قابل تامل است. از سوی دیگر مراکز تحقیقاتی فراوانی نیز در اقصا نقاط جهان در حال مطالعه و تحقیق در مورد اسلام از منظر شرق‌شناسی هستند که از آنها نیز در این رساله ذکری

۱. (به انگلیسی (SPSS)) مخفف (Statistical package for social science) نام یک نرم‌افزار رایانه‌ای است که برای تحلیل‌های آماری به کار می‌رود. «اس‌پی‌اس‌اس» مخفف «بسته آماری برای علوم اجتماعی» است. این نرم‌افزار ابزاری است با توان آماری بسیار بالا که به پژوهشگران و محققان امکان پردازش اطلاعات و تحلیل علمی داده‌ها را با دقت بالا می‌دهد. این نرم‌افزار با قابلیت‌های ویژه‌ای که داراست به کاربران امکان استفاده از ۷۰ نوع تابع محاسباتی را می‌دهد. همچنین امکاناتی نظیر ایجاد متغیرهای جدید، محاسبه متغیرهای ایجاد شده، کد گذاری مجدد، نمونه‌گیری از داده‌های موجود و ... را در اختیار محقق می‌دهد. یکی از کاربردی‌ترین و دقیق‌ترین بسته‌های نرم‌افزاری آماری، SPSS است. توضیحات بیشتر در پایان بخش پنجم آمده است

به میان نیامده است. چرا که تحقیق لازم درباره هر یک، به زمانی بیش از تدوین یک رساله نیاز دارد. برای مثال در یک بررسی، بیش از ۸۰ نفر از مستشرقان یهودی، که بیشتر آنها در اسرائیل به سر می‌برند، شناسایی و فهرستی از آثار آنان فراهم شده است، اما کار کردن درباره هر کدام از آنها پژوهشی مستقل می‌طلبد و از حوصله این رساله خارج است.

یکی دیگر از محدودیت‌های موجود بر سر راه نگارش این رساله، تنوع زبانی آثار منتشر شده در حوزه گفتمان یهودی بود. مستشرقان، اسلام‌شناسان و سیره‌پژوهان متعددی در اقصا نقاط جهان به مطالعه و تحقیق در این زمینه مشغولند و آثار خود را به زبان‌های متعددی به رشته تحریر درمی‌آورند. بیشتر آثار مستشرقان، اسلام‌شناسان و سیره‌پژوهان به زبان‌های غربی مانند انگلیسی، فرانسوی، آلمانی، روسی، عبری و به‌ویژه زبان عبری نوین نوشته شده است. این تنوع اگرچه نشان دهنده تنوع گسترده و فراگیر متون گفتمان یهودی است و ثابت می‌کند که باید به آن توجه ویژه مبذول داشته شود؛ اما برای محقق دشواری‌هایی به وجود می‌آورد. در این رساله نگارنده فقط به منابع انگلیسی و عبری و با کمک مترجم به منابع عبری و فرانسوی دسترسی داشته است و صرفاً به صورت مختصر توانسته از کتاب‌های عبری استفاده کند و به همین دلیل به ناچار، میزان منابع در دسترس کاهش یافته است.

البته این محدودیت بدین معنا نیست که از منابع به تناسب و فراخور شرایط استفاده نشده است. برای مثال در زمینه شرق‌شناسی، از منابع فارسی و عبری بیشتر استفاده شده است. اما به دلیل اینکه موضوع اصلی رساله جدید است و می‌توان گفت که تقریباً هیچ کتابی - حتی با رجوع به منابع گوناگون، از جمله منابع انگلیسی - به صورت مستقل در این باره نوشته نشده است، این پژوهش کاری نسبتاً جدید است و نوشتن چنین رساله‌ای دشواری‌های خاص خودش را دارد.

یکی دیگر از محدودیت‌های موجود، فیلتر بودن سایت‌های عبری و نیز برخی از سایت‌هایی است که کتاب‌ها و مقالات انگلیسی مربوط به این موضوع را در دسترس بازدیدکنندگان از آنها قرار داده‌اند

۱-۱۱- تبیین مفاهیم:

این پژوهش در پی طرح این مسئله است که با محوریت سیره، عملکرد و رفتار حضرت رسول(ص) را تبیین کند، اما از آنجاکه مستشرقان یهودی توجه خود را به یکی از ابعاد سیره به صورت خاص متمرکز نکرده‌اند، بلکه به بخش‌هایی که ارتباط ایشان را با خداوند، فرشتگان، دریافت وحی، قرآن، معراج، حکومتداری، فقه، جنگ‌ها، ارتباط با همسران، فرزندان، اهل‌البیت و... توزیع کرده‌اند، نمی‌شود انتظار داشت که، به صورت مستقل به سیره سیاسی، سیره اجتماعی یا سیره عبادی به شکلی جامع و کامل پرداخته شود، بلکه به اندازه‌ای که مستشرقان به آن ورود پیدا کردند به این سیره‌ها توجه خواهد شد.